

а також процедурних правил у сфері управління системою місцевих податків, яка є інтегрованою у загальнодержавну систему податків, дотримуючись принципів оподаткування та застосовуючи механізм публічного адміністрування місцевих податків».

Список використаних джерел:

1. В.Л. Андрущенко. Фіскальне адміністрування як наука і мистецтво. Журнал «Фінанси України». 2003, № 6. С. 27–35.
2. Публічне адміністрування : навчальний посібник / О.М. Ястремська, Л.О. Мажник. Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 132 с.
3. Скрипилев Е.А. Дигести Юстиніана. Пер. с лат. И.С. Перетерский; Ред. Е.А. Скрипилев. М. : Наука, 1984. 456 с.
4. The Study of Administration. Woodrow Wilson. *Political Science Quarterly*, Vol. 2, № 2 (Jun., 1887), p. 197–222 (26 pages). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.jstor.org/stable/2139277?seq=1#metadata_info_tab_contents.

ПУЧКОВ О. О.,
кандидат юридичних наук,
співробітник
(Служба безпеки України)

ГОРДІЄНКО С. В.,
судовий експерт

УДК 343.985.7

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.5.17>

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ
ІЗ ВИВЕДЕННЯМ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ЗАКОРДОННІ РАХУНКИ
ШЛЯХОМ КОНВЕРТАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ В ІНОЗЕМНУ**

Останнім часом українське суспільство перебуває в умовах транзиції, що є одним із фактором ослаблення правоохоронної системи та держави загалом. Динамічний розвиток сучасних технологій і стрімка глобалізація, зокрема, в банківській сфері зумовили не тільки розвиток суспільства, а й появу нових кримінальних практик, що мають ознаки інституціолізованої злочинної діяльності.

У статті було проаналізовано окремі аспекти розслідування злочинів, пов'язаних із виведенням грошових коштів на закордонні рахунки шляхом конвертації національної валюти в іноземну. Висвітлено конкретні фінансові операції та описано алгоритм дій під час вчинення злочинів дослідженого виду, а також проаналізовано бухгалтерські записи, якими забезпечувався рух коштів. Увесь механізм руху коштів було детально описано та роз'яснено їх специфіку.

На основі здійсненого дослідження авторами запропоновано перелік первинних документів, що можуть стати основою в розслідуванні протиправних дій, а також доказами у справі. Перелічені документи є підтвердженням бухгалтерських операцій. Безперечно, що перелік такої документації не є універсальним для всіх випадків вчинення злочинів у банківській сфері, а повинен бути сформований індивідуально в кожній конкретній окремій ситуації.

Авторами також запропоновано проєкт переліку питань, на які повинен відповісти експерт (у своєму висновку) під час проведення судово-економічної експертизи. Зазначений запропонований перелік містить основні питання, що можуть бути поставлені експерту. Зазначено, що перелік таких питань не є статичним і вичерпним, а повинен бути сформований індивідуально залежно від конкретних обставин вчинення злочину, слідчих ситуацій та основних версій. Цей перелік має винятково рекомендаційний характер.

Ключові слова: банківська сфера, розслідування злочинів, виведення грошових коштів, конвертація національної валюти в іноземну, злочини, методика розслідування.

Puchkov O. O., Gordienko S. V. Some aspects of the investigation of crimes related to the withdrawal of funds to foreign accounts by converting the national currency into foreign

Recently, Ukrainian society is in transition, which is one of the factors weakening the law enforcement system and the state as a whole.

The dynamic development of modern technologies and rapid globalization, in particular in the banking sphere, have led not only to the development of society, but also the emergence of new criminal practices that have signs of institutionalized crime activity.

The article analyzes some aspects of the investigation of crimes related to the withdrawal of funds to foreign accounts by converting the national currency into foreign currency.

Specific financial transactions are covered and the algorithm of actions at commission of crimes of the investigated type is described, and also accounting records by which the movement of means was provided are analyzed. The whole mechanism of cash flow was described in detail and their specifics were explained.

Based on the study, the authors proposed a list of primary documents that may form the basis for the investigation of illegal actions, as well as evidence in the case. These documents are confirmation of accounting transactions. Undoubtedly, the list of such documentation is not universal for all cases of crimes in the banking sphere, but should be formed individually in each situation.

The authors also proposed a draft list of questions to be answered by the expert (in his conclusion) during the forensic economic examination. This proposed list contains the main questions that can be asked to the expert.

It is noted that the list of such issues is not static and exhaustive, but should be formed individually depending on the specific circumstances of the crime, investigative situations and basic versions. This list is for guidance only.

Key words: banking sphere, investigation of crimes, withdrawal of funds, conversion of national currency into foreign currency, crimes, methods of investigation.

Вступ. Останнім часом українське суспільство знаходиться в умовах транзиції, що є одним із фактором ослаблення правоохоронної системи та держави загалом. Динамічний розвиток сучасних технологій та стрімка глобалізація, зокрема в банківській сфері, зумовили не тільки розвиток суспільства, а й появу нових кримінальних практик, що мають ознаки інституціолізованої злочинної діяльності.

Як ми зазначали в попередніх роботах, значний обсяг спеціалізованої інформації щодо банківського обліку надто великий та складний з точки зору дослідження і розслідування, тому застосування знань фахівців та експертів є першочерговим при розслідуванні злочинів у кредитно-фінансовій сфері [7]. Нині правоохоронні органи змушені працювати *post factum*

через відсутність фахових наукових досліджень і прикладних розробок. Саме недостатність кваліфікованих кадрів, відсутність сучасних ефективних методик виявлення і розслідування вже вчинених злочинів та викриття потенційних «схем» вчинення злочинів у кредитно-фінансовій сфері, а також брак рекомендацій щодо проведення слідчих дій при розслідуванні злочинів цієї категорії є фактором, що впливають на латентизацію злочинності у сфері банківської діяльності, а це в зі свого боку формує уявлення про безвідповідальність злочинних дій. Проведені дослідження свідчать, що більш ніж 75 % від усіх збитків, заподіяних економічною злочинністю, припадає на сферу діяльності банківських установ [5]. Суспільна небезпека таких злочинів також визначається тим, що у механізмі розкрадання коштів банку одним із останніх етапів є переказ коштів за межі України з використанням юридичних осіб з метою незаконної конвертації та зберігання на незаконно відкритих рахунках.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. Тематиці шахрайства з кредитними ресурсами присвячено достатньо багато публікацій. Так, фундаментальними у цій сфері є праці С.С. Чернявського «Методика розслідування злочинів у сфері банківського кредитування» (2001 р.) [8], «Фінансове шахрайство: методологічні засади розслідування» (2010 р.) [9]; О.В. Курмана «Методика розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами» (2002 р.) [3]; В.В. Корнієнка «Криміналістична характеристика та основні положення розслідування економічних злочинів, вчинених з використанням банків» (2012 р.) [2]. Окремим питанням шахрайства з фінансовими ресурсами у банківській сфері, їх кваліфікації, розслідуванню та протидії присвячені роботи О.О. Дудорова «Шахрайство з фінансовими ресурсами: врахування банківської специфіки при кваліфікації злочину» [1], В.Р. Мойсика «Проблеми кримінальної відповідальності за шахрайство з фінансовими ресурсами» [4] та інших відомих учених.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та висвітлення особливостей методики розслідування злочинів, пов'язаних з виведенням грошових коштів на закордонні рахунки, пов'язаних з власниками юридичних осіб, шляхом конвертації національної валюти в іноземну.

Дослідження складатиметься з двох частин: у першій частині буде описано механізм конкретного способу вчинення злочинів, пов'язаних з виведенням грошових коштів на закордонні рахунки, пов'язаних з власниками юридичних осіб, шляхом конвертації національної валюти в іноземну, а у другій частині буде надано рекомендації щодо тактики та методики розслідування такої категорії злочинів.

Результати дослідження. Загальновідомо, що основним призначенням банку є перерозподіл грошових коштів. Так, тимчасово вільні грошові кошти юридичних та фізичних осіб банки залучають на депозитні вклади та надають у тимчасове користування як кредити юридичним та фізичним особам. Одним з поширених видів депозитів є вклади в іноземній валюті. Залучення іноземної валюти на банківський вклад супроводжується бухгалтерським записом: дебет рахунку № 1001/1002; кредит рахунку № 2630/2635.

Відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України (далі – План рахунків) та Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України (далі - Інструкція), затверджених Постановою Правління Національного банку України від 11.09.2017 року № 89, зазначені рахунки мають наступні призначення:

- 1001 Банкноти та монети в касі банку;
- 1002 Банкноти та монети в касі відділень банку;
- 2630 Короткострокові вклади (депозити) фізичних осіб;
- 2635 Довгострокові вклади (депозити) фізичних осіб [6].

Варто зазначити, що, залучена на депозитні вклади, готівкова валюта зберігається у касі банку та не може бути ресурсом для кредитування юридичних осіб. Тому банки проводять операції з переведення готівкової валюти в безготівкову зі зберіганням на кореспондентських рахунках (далі – коррахунках) банків країни походження валюти.

Ці операції супроводжуються такими бухгалтерськими записами:

1) списання готівкової валюти відправленої банку – покупцю (дебет рахунку № 1811; кредит рахунку № 1001/1002);

2) отримання безготівкового еквіваленту на коррахунок (дебет рахунку № 1500; кредит рахунку № 1811).

Відповідно до Плану рахунків та Інструкції зазначені рахунки мають наступне призначення: № 1500 «Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках»; № 1811 «Дебіторська заборгованість за операціями з готівкою». Так відбувається накопичення валютних коштів на коррахунок банку відкритому в банку-нерезиденті. До того ж для забезпечення проведення міжнародних розрахунків в іноземній валюті, українські банки відкривають кореспондентські рахунки в банках-нерезидентах. Так, відповідно до Плану рахунків у балансі українського банку відкривається рахунок № 1500, у балансі банку-нерезидента відкривається рахунок за призначенням та функціоналом аналогічний нашому рахунку № 1600 «Кошти на вимогу інших банків».

Обмін інформацією про стан рахунків та операції із зарахування або списання грошових валютних коштів здійснюється за допомогою системи SWIFT, що була заснована ще у 1973 році. Ця система представляє собою закриті канали зв'язку, призначені для електронної передачі інформації між банками-учасниками. Кожному банку-учаснику присвоюється унікальний код доступу, за допомогою якого відповідальна особа входить до системи та передає або отримує міжбанківську інформацію про стан та операції, які відбуваються на коррахунок. Для уніфікації міжбанківського листування кожній фінансовій операції, яка може відобразитися бухгалтерським записом, створено окремий формат SWIFT-повідомлення. Наприклад, використовуються такі основні формати: МТ 103 – Клієнтське платіжне доручення; МТ 202 – Банківське платіжне доручення; МТ 199 – Повідомлення вільного формату; МТ 700 – Надання кредиту; МТ 760 – Гарантії; МТ 950 – Протокол виписки.

Банк платника одночасно з бухгалтерським записом в своєму балансі щодо переказу коштів від платника отримувачу (Дебет 2600; Кредит 1500) заповнює SWIFT-повідомлення формату МТ 103, таким чином сповіщаючи банк отримувача про переказ валютних коштів на користь бенефіціара. Зі свого боку банк отримувача на підставі отриманого SWIFT-повідомлення зараховує грошові кошти на поточний рахунок отримувача. Підтвердженням операції по коррахунок є SWIFT-повідомлення формату МТ 950, який містить інформацію виписки руху коштів на коррахунок. Таким чином, операція за міжнародним розрахунком вважається завершеною тоді, коли вона має своє відображення в бухгалтерському обліку як банку платника, так і банку отримувача грошових коштів.

У практиці діяльності міжнародних розрахунків є непоодинокі випадки коли банк платника, імітуючи документообіг, штучно створює уяву завершення розрахункової операції. Тобто фальсифікує SWIFT-повідомлення. Так, при наявності SWIFT-повідомлення на паперовому носії, в базі SWIFT відповідне повідомлення відсутнє.

Опишемо один із механізмів вчинення злочинів, пов'язаних з виведенням грошових коштів на закордонні рахунки шляхом конвертації національної валюти в іноземну.

Так, на умовах інвестиційної діяльності ТОВ «1» із рахунку, відкритому в банку-нерезиденті «Банк 1» 11.01.2012 року, здійснює переказ на суму 40 000 000,00 доларів США на власний рахунок, відкритий в українському ПАТ «Банк 2», з призначення платежу «інвестиції в Україну». В балансі ПАТ «Банк 2» здійснюється наступна бухгалтерська проводка:

Рух по особовому рахунку № 1500 по валюті 840 за період з 11.01.2012 по 11.01.2012					
Дата	Д/К	Рахунок	Назва кореспондента	Сума	Призначення платежу
11.01.2012	К	№ 2600	ТОВ «1»	40 000 000,00	Інвестиції в Україну

Зі свого боку ПАТ «Банк 2» здійснює викуп у ТОВ «1» на власну валютну позицію, що супроводжується бухгалтерським записом від 11.01.2012 року:

Рух по особовому рахунку № 2600 ТОВ «1» по валюті 840 за період з 11.01.2012 по 11.01.2012					
Дата	Д/К	Рахунок	Назва кореспондента	Сума	Призначення платежу
11.01.2012	Д	№ 3800	Власна валютна позиція	40 000 000,00	Конвертація валютних коштів

Синхронно відбувається наступний бухгалтерський запис із зарахування гривневого еквіваленту на поточний рахунок ТОВ «1» за результатом конвертації валютних коштів:

Рух по особовому рахунку № 2600 по валюті 980 за період з 11.01.2012 по 11.01.2012					
Дата	Д/К	Рахунок	Назва кореспондента	Сума	Призначення платежу
11.01.2012	К	№ 3801	Еквівалент валютної позиції	320 000 000,00	Зарахування за результатом продажу 40 000 000,00 доларів США по курсу 8,0

За рахунок отриманого гривневого еквіваленту ТОВ «1» здійснює переказ грошових коштів на користь ТОВ «2» з призначенням платежу «за цінні папери».

Рух по особовому рахунку № 2600 ТОВ «1» по валюті 980 за період з 11.01.2012 по 11.01.2012					
Дата	Д/К	Рахунок	Назва кореспондента	Сума	Призначення платежу
11.01.2012	Д	№ 2600	ТОВ «2»	320 000 000,00	За цінні папери

У свою чергу ТОВ «2» за рахунок отриманих грошових коштів надає ПАТ «Банк 2» субординований кредит.

Рух по особовому рахунку № 2600 ТОВ «2» по валюті 980 за період з 11.01.2012 по 11.01.2012					
Дата	Д/К	Рахунок	Назва кореспондента	Сума	Призначення платежу
11.01.2012	Д	№ 3660	Субординований борг	320 000 000,00	Надання субординованого кредиту

Маючи достатній кредитний ресурс за рахунок залучених депозитів, ПАТ «Банк 2» надає ТОВ «3» кредит в сумі 320 000 000,00 гривень, що еквівалентно 40 000 000,00 доларів США, відповідно до кредитного договору № 1 від 01.12.2012 року.

Рух по особовому рахунку № 2062 ТОВ «3» по валюті 980 за період з 01.12.2012 по 01.12.2012					
Дата	Д/К	Рахунок	Назва кореспондента	Сума	Призначення платежу
01.12.2012	Д	№ 2600	ТОВ «3»	320 000 000,00	Зарахування кредиту за договором № 1 від 01.12.2012 року

Отримані кредитні кошти ТОВ «3» спрямовує на користь ТОВ «1» з призначенням платежу «за цінні папери», саме ті цінні папери, які ТОВ «1» придбало у ТОВ «2».

Рух по особовому рахунку № 2600 ТОВ «3» по валюті 980 за період з 01.12.2012 по 01.12.2012					
Дата	Д/К	Рахунок	Назва кореспондента	Сума	Призначення платежу
01.12.2012	Д	№ 2600	ТОВ «1»	320 000 000,00	За цінні папери

За рахунок отриманих грошових коштів, ТОВ «1» придбавши іноземну валюту у сумі 40 000 000,00 грн здійснює переказ на власний рахунок відкритий в банку-нерезиденті з призначенням платежу «повернення інвестицій».

Рух по особовому рахунку № 22600 ТОВ «1» по валюті 980 за період з 01.12.2012 по 01.12.2012					
Дата	Д/К	Рахунок	Назва кореспондента	Сума	Призначення платежу
01.12.2012	Д	№ 1500	ПАТ «Банк «2»	40 000 000,00	Для зарахування на поточний рахунок ТОВ «3» відкритий у банку-нерезиденті «Банк 1»

По достроковому закінченню дії договору про залучення субординованого кредиту ПАТ «Банк 2» повертає грошові кошти на рахунок ТОВ «2».

Рух по особовому рахунку № 3660 субординований борг по валюті 980 за період з 01.12.2012 по 01.12.2012					
Дата	Д/К	Рахунок	Назва кореспондента	Сума	Призначення платежу
11.01.2014	Д	№ 2600	ТОВ «2»	320 000 000,00	Зарахування кредиту за договором № 1 від 01.12.2012 року

Зі свого боку ТОВ «2» виступає фінансовим поручителем за ТОВ «3» перед ПАТ «Банк 2» за кредитним договором № 1 від 01.12.2012 року та за рахунок повернутих ПАТ «Банк 2» грошових коштів погашає заборгованість ТОВ «3» перед банком за кредитним договором № 1 від 01.12.2012 року.

На перший погляд це звичайні банківські операції. Однак варто більш ґрунтовно їх проаналізувати та провести ретельне дослідження документів, на підставі яких відбулися бухгалтерські записи з відображенням руху валютних коштів. Повернемося до зарахування валюти в сумі 40 000 000,00 доларів США на рахунок ТОВ «1» відкритий у ПАТ «Банк 2».

По-перше, проведемо дослідження зарахування валютних коштів у сумі 40 000 000,00 доларів США на коррахунок ПАТ «Банк 2» в банку-нерезиденті «Банк 1». Як встановлено, між ПАТ «Банк 2» (користувачем) та ТОВ «4» (сервіс бюро) укладено договір від 01.09.2006 року про надання послуг по підключенню і доступу до платіжної системи SWIFT.

Відповідно до стандартів ведення обліку SWIFT-операцій існують вимоги до оформлення SWIFT-повідомлень у певних форматах. Згідно зі Стандартами SWIFT протоколом виписки є повідомлення MT 950. Цей протокол надсилається організацією, яка обслуговує рахунок, власнику рахунку. Протокол MT 950 використовується для передачі детальної інформації про всі записи, незалежно від того, викликані вони протоколами SWIFT, зарезервованими на рахунку. Отже, відповідно до Стандартів SWIFT банк, на рахунок якого та/або з рахунку якого перераховуються кошти, створює повідомлення у форматі MT 950. Відтак, у разі зарахування грошових коштів на коррахунок ПАТ «Банк 2» банк-нерезидент «Банк 1» має створити та надіслати власнику рахунку – ПАТ «Банк 2» повідомлення у форматі MT 950.

Так, у вказаному повідомленні банку-нерезидента «Банк 1» від 13.12.2012 року у форматі MT 950, зазначена наступна інформація:

Sender: банк-нерезидент «Банк 1»

Vienna AT

Receiver: ПАТ «Банк 2»

Kiev UA

20: 1212131527300000

25: 100462894

28С: 00001/01

60F: Відкриття рахунку; кредит; 25.11.2011; USD; 0,00 дол. США.

61: 121213 FMSC NONREF 28 000 000,00 дол. США.

62F: Закриття рахунку; кредит; 13.12.2012 року; USD; 28 000 000,00 дол. США.

Як видно з прикладу, повідомлення МТ 950 містить відповідні поля з відомостями: розглянемо їх більш детально. Так, у полі 20 вказується унікальний референс, присвоєний Відправником для однозначної ідентифікації даного повідомлення; у полі 25 – ідентифікація номеру рахунку, на який надсилається виписка; у полі 28С – порядковий номер виписки, за яким слідує порядковий номер повідомлення в складі даної виписки; у полі 60F – початковий вхідний залишок, використовується при першому повідомленні виписки; у полі 60 – проміжний початковий залишок, використовується при додаткових повідомленнях виписки; у полі 61 – рядки руху по рахунку (деталі кожної операції, дати та суми переказів); у полі 62F – заключний залишок.

Відтак у повідомленні (МТ 950) банка-нерезидента «Банк 1» від 13.12.2012 року наведено інформація про всі записи на коррахунок № 100462894, відкритому ПАТ «Банк 2» у банку-нерезиденті «Банк 1» за період з 25.11.2011 року по 13.12.2012 року.

Повідомлення банку-нерезидента «Банк 1» від 13.12.2012 року (МТ 950) є першою випискою за період з 25.11.2011 року по 13.12.2012 року, відповідно до якої за цей період на коррахунок № 100462894, відкритий ПАТ «Банк 2» у банка-нерезидента «Банк 1», 13.12.2012 року зараховано грошові кошти у розмірі 28 000 000,00 доларів США.

Повідомлення МТ 950 від 13.12.2012 року за період з 25.11.2011 року по 13.12.2012 року не містить будь-яких інших записів про зарахування коштів на рахунок № 100462894, відкритий ПАТ «Банк 2» у банка-нерезидента «Банк 1», зокрема про зарахування 11.01.2012 року 40 000 000,00 доларів США.

Підсумовуючи вищевикладене, зарахування валютних коштів в сумі 40 000 000,00 доларів США на коррахунок ПАТ «Банк 2» в банку-нерезиденті «Банк 1» 11.01.2012 документально не підтверджується.

По-друге, проведемо аналіз зарахування валютних коштів в сумі 40 000 000,00 доларів США на власний рахунок № 2600, відкритий ТОВ «1» в ПАТ «Банк 2» через коррахунок банка-нерезидента «Банк 1» № 1500 в ПАТ «Банк 2».

Так, загальні вимоги до оформлення клієнтами доручень на переказ коштів в іноземній валюті або банківських металів, їх виконання уповноваженими банками й іншими фінансовими установами, порядок зарахування коштів в іноземній валюті, особливості ініціювання банком переказу коштів в іноземній валюті з рахунків умовного зберігання (ескроу), здійснення уповноваженим банком арешту та примусового списання коштів в іноземних валютах та банківських металів з рахунків клієнта і з коррахунків уповноваженого банку-резидента та нерезидента, відкритих в іншому уповноваженому банку-резиденті визначено в Положенні про порядок виконання банками документів на переказ, примусове списання і арешт коштів в іноземних валютах та банківських металів, затвердженого Постановою Правління Національного банку України від 28.07.2008 року № 216.

Відповідно до п. 4.5. вказаного положення уповноважений банк бенефіціара в разі отримання повідомлення з усіма заповненими реквізитами зараховує кошти в іноземній валюті на розподільчий рахунок юридичної особи чи підприємця, або на поточний рахунок фізичної особи, або на транзитний рахунок банку, якщо фізична особа не має рахунку в уповноваженому банку. Зарахування коштів в іноземній валюті здійснюється уповноваженим банком бенефіціара відповідно до дати валютування, зазначеної в повідомленні або не пізніше дня, наступного за днем отримання уповноваженим банком виписки з коррахунку від банку-кореспондента з урахуванням у ній цього переказу на користь бенефіціара.

Так, відповідно до п. 1.2 цього положення, повідомлення про переказ коштів в іноземній валюті або банківських металів, яке надсилається/приймається банкам-кореспондентам/від банків-кореспондентів або банкам/від банків, що беруть участь у переказі коштів в іно-

земній валюті або банківських металів. Тобто підставою для зарахування коштів в іноземній валюті на розподільчий рахунок юридичної особи або підприємця є повідомлення банку-кореспондента у форматі МТ 950.

На підставі виписки на рахунку банку-нерезидента «Банк 1», можна прослідкувати, що 11.01.2012 року на розподільчий рахунок № 2603, відкритий ТОВ «1» у ПАТ «Банк 2», з коррахунку №1500, відкритого ПАТ «Банк 2» у банку-нерезиденті «Банк 1», зараховано грошові кошти у розмірі 40 000 000,00 доларів США. із призначенням платежу «Replenishment of own account.our» (поповнення власного рахунку).

Згідно з випискою за період з 01.01.2012 року по 30.01.2012 року по рахунку № 2600 (вал. 840/USD), відкритому ТОВ «1» в ПАТ «Банк 2», 11.02.2012 року на особовий рахунок № 2600, відкритий ТОВ «1» в ПАТ «Банк 2», перераховано грошові кошти у розмірі 40 000 000,00 доларів США. із призначенням платежу «Replenishment of own account.our» (поповнення власного рахунку) з розподільчого рахунку № 2603, відкритого ТОВ «1» в ПАТ «Банк 2». З цього робимо висновок, що:

– зарахування валютних коштів в сумі 40 000 000,00 доларів США на коррахунок ПАТ «Банк 2» в банку-нерезиденті «Банк 1» 11.01.2012 документально не підтверджується;

– документальним підтвердженням господарських операцій щодо руху грошових коштів по коррахунку, відкритому ПАТ «Банк 2» в банку-нерезиденті «Банк 1», є повідомлення банку-нерезиденті «Банк 1» в форматі МТ 950, яке і є підставою для зарахування коштів в іноземній валюті на розподільчий рахунок юридичної особи або підприємця;

– повідомлення МТ 950 від 13.12.2012 року за період з 25.11.2011 року по 13.12.2012 року не містить будь-яких інших записів про зарахування/списання коштів на рахунок № 100462894, відкритий ПАТ «Банк 2» в банку-нерезиденті «Банк 1», зокрема про зарахування 11.01.2012 року 40 000 000,00 доларів США.

Відтак, записи у виписці на особовому рахунку банку-нерезиденті «Банк 1» щодо здійснення господарської операції, відповідно до якої на особовий рахунок ТОВ «1» № 2603, відкритий у ПАТ «Банк 2», з рахунку № 1500, відкритого банку-нерезиденті «Банк 1» у ПАТ «Банк 2» перерахування грошових коштів у розмірі 40 000 000,00 доларів США. із призначенням платежу «replenishment of own account.our» (поповнення власного рахунку), не підтверджено документально, оскільки згідно з повідомленням формату МТ 950, зазначена сума 11.01.2012 не була списана з коррахунку банку-нерезидента «Банк 1» в ПАТ «Банк 2». Це свідчить про відсутність підтвердження документально перерахування 11.01.2012 року валютних коштів в сумі 40 000 000,00 доларів США з коррахунку ПАТ «Банк 2» в банку-нерезиденті «Банк 1» та через коррахунок банку-нерезидента «Банк 1» № 1500 в ПАТ «Банк 2» з використанням розподільчого рахунку № 2603 в ПАТ «Банк 2» на власний рахунок № 2600, відкритий ТОВ «1» в ПАТ «Банк 2».

Отже, документально не підтверджується зарахування валютних коштів в сумі 40 000 000,00 доларів США з призначенням платежу «Поповнення власного рахунку» (replenishment of own account.our) на власний рахунок № 260040000943, відкритий ТОВ «1» в ПАТ «Банк 2» через коррахунок банку-нерезиденті «Банк 1». № 1500 в ПАТ «Банк 2» з використанням розподільчого рахунку № 2603 в ПАТ «Банк 2».

Для документального підтвердження обставин справи, необхідно отримати доступ та дослідити наступні документи:

1. Заява (повідомлення) ПАТ «Банк 2» у форматі SWIFT від 23.11.2011 року у форматі SWIFT з перекладом на українську мову;
2. Повідомлення банка-нерезидента «Банк 1» від 28.11.2011 про відкриття коррахунків у форматі SWIFT;
3. Розпорядження ПАТ «Банк 2» від 30.11.2011 року про відкриття у балансі Банку рахунку № 1500;
4. Довідка від 30.11.2011 року про встановлення ПАТ «Банк 2» кореспондентських відносин;

5. Протокол обміну з реєстром клієнтів коррахунків з 30.11.2011 по 02.12.2011 року, складений 02.12.2011 року;

6. Лист регулятора від 16.12.2011 року з реєстраційними номерами від 14.12.2011 року, оформленими у зв'язку із реєстрацією відкритих коррахунків НОСТРО в банку-нерезиденті «Банк 1» у доларах США та євро;

7. Договір про надання послуг по підключенню та доступу до платіжної системи SWIFT від 01.09.2006 року;

8. Виписка ПАТ «Банк 2» по особовим рахункам з 25.11.2011 року по 13.12.2012 року по рахунку № 1500 (вал.840/USD) банка-нерезидента «Банк 1»;

9. Виписка ПАТ «Банк 2» по особовим рахункам з 01.01.2012 року по 30.01.2012 року по рахунку № 2600 (вал.840/USD) ТОВ «1»;

10. Виписка ПАТ «Банк 2» по особовим рахункам з 01.01.2012 року по 30.01.2012 року по рахунку № 2600 (вал.8980/UAH) ТОВ «1»;

11. Виписка ПАТ «Банк 2» по особовим рахункам за 11.01.2012 року по рахунку № 2900 (вал.840/USD) «Кредиторська заборгованість з операцій купівлі-продажу валюти»;

12. Виписка ПАТ «Банк 2» по особовим рахункам з 01.01.2012 року по 31.12.2014 року по рахунку № 2600 ТОВ «2» (вал.980/UAH);

13. Виписка ПАТ «Банк 2» по особовим рахункам з 01.01.2012 року по 31.12.2014 року по рахунку № 2600 ТОВ «3» (вал.980/UAH);

14. Довідка ПАТ «Банк 2» від 28.10.2019 року про відсутність в архівній базі S.W.I.F.T. виписок (у форматі МТ 103, підтверджена МТ 950), щодо зарахування 11.01.2012 року коштів з рахунку № 1500 на рахунок № 2603;

15. Повідомлення банку-нерезидента «Банк 1» від 13.12.2012 року про надходження коштів у розмірі 28 000 000,00 доларів США у форматі SWIFT.

Крім того, ми пропонуємо наступний перелік питань, які слідчому або прокурору необхідно поставити перед експертом:

1. Чи підтверджується документально зарахування валютних коштів в сумі 40 000 000,00 доларів США на коррахунок ПАТ «Банк 2» в банку-нерезиденті «Банк 1» 11.01.2012 року?

2. Чи підтверджується документально зарахування валютних коштів в сумі 40 000 000,00 доларів США з призначенням платежу «Поповнення власного рахунку» (replenishment of own account.our) на власний рахунок № 2600, відкритий ТОВ «1» в ПАТ «Банк 2», через коррахунок банку-нерезидента «Банк 1» № 1500 в ПАТ «Банк 2» з використанням розподільчого рахунку № 2603 в ПАТ «Банк 2»?

3. Чи підтверджується документально, що зарахування 11.01.2012 року грошових коштів у розмірі 467 721 000 грн. на рахунок ТОВ «1» № 260040000943, відбулось внаслідок конвертування 40 000 000,00 доларів США, зарахованих на коррахунок банка-нерезидента «Банк 1» № 1500 11.01.2012 року в ПАТ «Банк 2» з одночасним відображенням на розподільчому рахунку № 2603 в ПАТ «Банк 2», за операцією купівлі валюти ПАТ «Банк 2», проведеної за рахунок валютної позиції?

За результатами дослідження обставин справи та висновку судово-економічної експертизи буде встановлено, що за рахунок запису в бухгалтерському обліку ПАТ «Банк 2» щодо зарахування 40 000 000,00 доларів на поточний рахунок ТОВ «1», який не був підтверджений документально обліковими документами в банку-нерезиденті «Банк 1», був збільшений капітал ПАТ «Банк 2», а при операції з повернення інвестицій були виведені на закордоння рахунки реальні валютні кошти залучені ПАТ «Банк 2» в більшості у фізичних осіб.

Висновки. У роботі було проаналізовано окремі аспекти розслідування злочинів, пов'язаних із виведенням грошових коштів на закордонні рахунки шляхом конвертації національної валюти в іноземну. Було висвітлено конкретні фінансові операції та описано алгоритм дій при вчиненні злочинів дослідженого виду, а також проаналізовано бухгалтерські записи, якими забезпечувався рух коштів. Увесь механізм руху коштів було детально описано та роз'яснено їх специфіку.

Авторами запропоновано перелік первинних документів, що можуть стати основою в розслідуванні протиправних дій, а також доказами у справі. Перелічені документи є підтвердженням бухгалтерських операцій. Безперечно, що перелік такої документації не є універсальним для всіх випадків вчинення злочинів у банківській сфері, а повинен бути сформований індивідуально в кожній конкретній окремій ситуації.

На основі здійсненого дослідження авторами також запропоновано проєкт переліку питань, на які повинен відповісти експерт (у своєму висновку) при проведенні судово-економічної експертизи. Зазначений запропонований перелік містить основні питання, що можуть бути поставлені експерту. Зазначено, що перелік таких питань не є статичним і вичерпним, а повинен бути сформований індивідуально залежно від конкретних обставин вчинення злочину, слідчих ситуацій та основних версій. Цей перелік має винятково рекомендаційний характер.

Список використаних джерел:

1. Дудоров О.О. Шахрайство з фінансовими ресурсами: врахування банківської специфіки при кваліфікації злочину. *Підприємництво, господарство і право*. 1999. № 6. С. 38–43.
2. Корнієнко В.В. Криміналістична характеристика та основні положення розслідування економічних злочинів, вчинених з використанням банків : автореф. ... дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2012. 19 с.
3. Курман О.В. Шахрайство з фінансовими ресурсами: врахування банківської специфіки при кваліфікації злочину : автореф. ... дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Харків, 2002. 19 с.
4. Мойсик В.Р. Проблеми кримінальної відповідальності за шахрайство з фінансовими ресурсами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Київ, 2002. 19 с.
5. Організація розслідування фактів несанкціонованого переказу коштів з рахунків клієнтів банку, які обслуговуються за допомогою систем дистанційного обслуговування: Методичні рекомендації / В.В. Корнієнко, В.І. Стреляний. Харків, 2015. 71 с.
6. Про Постанову Правління Національного банку України від 11 вересня 2017 року «Про затвердження нормативно-правових актів Національного банку України з бухгалтерського обліку» : Постанова Правління Національного банку України від 11.09.2017 р. № 89. *Верховна Рада України* : офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0089500-17#Text>
7. Пучков О.О., Гордієнко С.В. Особливості методики розслідування злочинів, що вчиняються у кредитно-банківській сфері. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Вип. 2 (31). С. 163–172.
8. Чернявський С.С. Методика розслідування злочинів у сфері банківського кредитування : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2001. 309 с.
9. Фінансове шахрайство: методологічні засади розслідування : монографія / С. С. Чернявський, В. В. Корнієнко. Київ : Хай-Тек Прес, 2010. 624 с.

